

בעולמו. וכבר אמרנו אימתי היה זמן זה, והיינו: בזמן גלות מצרים. וכו', ותראי כי גלות מצרים, ודאי לא היה כגלות ההוא לפניו ולאחריו, שהיו ישראל משוקעים בעבודה, ולא היתה תורה, ולא היו ישראל אומה נבדלת בחוקותיה ומצוותיה כיום הזה, ולא היו בני אדם מכירים שמו של האדון ב"ה כלל ועיקר.

והיינו כנ"ל, דבתקופת גלות מצרים לא היה ניכר כלל שמו ית', ולא היה נודע כוחו כלל, והיה נראה העולם כמתנהג בהנהגת הטבע. אלא שאליבא דאמת היתה כאן ראשית ההתפתחות של גילוי הוי"ה ב"ה בבריאה. וכרוכה בזה ממש ההתפתחות של כלל ישראל, כיון שכלל ישראל וקודשא בריך הוא חד (ע"פ הזוהר אחרי עג, א), וגילוי של הקב"ה בעולם, הוא רק באמצעות ישראל. וביציאת מצרים, שהיא לידת כלל ישראל, אז נתגלה שם הוי"ה בעולם, וכמו שיתבאר.

אברהם אבינו - כלל ישראל - דוד המלך

אברהם אבינו - התחלת האמונה

הנה ביארנו במאמר הקודם את יסודו של המהר"ל, שאברהם אבינו הוא האב, ההתחלה והראשית של כלל ישראל. והוא בהיותו ראש המאמינים, שקבע את הכרת יחוד ה' בבריאה, ונטע בעולם את האמונה בהשגחה פרטית. וביאר המהר"ל, דמהאי טעמא היה מוכרח להוולד למשפחה של עובדי עבודה זרה, ולא במשפחה של מאמינים. וכן מקום הוולדו היה באור כשדים, בתוך האומה השפלה ביותר שעליה נאמר 'זה העם לא היה', אומה שאין שפתם נחשבת ללשון, ולכך אין המלאכים מכירים שפה זו. וכל זה היה מפני שאברהם אבינו היה 'מתחיל', וכדי ליצור התחלה, מוכרח לבוא מתוך דבר שהוא הפכו הגמור.

אברהם אבינו - הסרת הערלה

ועל פי דרכו ביאר המהר"ל (תפארת ישראל פרק יט) הטעם, שמכל המצוות שבתורה לא נצטוו אברהם אבינו אלא על המילה:

ידוע כי הערלה נקראת על שם כסוי ואטימה, וכל דבר נכסה ונבדל נקרא 'ערלה'. וזהו בכל מקום שנאמר (דברים י, טז) "ערלת לב", שאינו נכנס הדבר בלבו, ונבדל ממנו. וכן "ערלת אזן" (עי' ירמיה ו, י), כסוי אזן. וכל דבר מופרש ומובדל מדבר, יש לו אטימה וכסוי המבדיל, שהוא הערלה. וכל הדורות עד אברהם, כל הדורת ההם היו תחת הטבע, ולא היו נבדלים מן הטבע. עד שבא אברהם, ובחר השם יתברך בו, כדכתיב (נחמיה ט, ז) "אתה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברם". והוציא אותם מן הטבע, עד שלא היה הטבע מבדיל בין השם יתברך ובין הבריות. כי הטבע שהיא חמרית, היא מבדלת בין השם יתברך ובין הבריות. עד שבא אברהם, ואליו היה חבור עם השם יתברך, שבחר בו, והוציא אותם מן הטבע, שלא היה כאן הבדל ואטימה עוד בין השם יתברך והאדם. ואז צוה להסיר הערלה, היא האטימה. והמילה היא הברית והחבור שיש עם השם יתברך, מפני שהוציא השם יתברך אותו מן הטבע. ולכך הערלה, שהיא האטימה שנולד באדם בטבע, צוה השם יתברך להסיר אותו ביום השמיני (בראשית יז, יב), שהוא אחר ז' ימי הטבע, וכמו שבארנו זה למעלה באריכות. לכן נתנה המילה לאברהם בפרטות.

ורצונו לומר, דהאבות קיימו מנפשם כל מצוות התורה, ומובן אם כן שלא הוצרך הקב"ה לצוותם על כך. אלא שאם כן קשה, מדוע נצטווה אברהם אבינו על המילה. ומבאר המהר"ל, דכיון שהעולם באותו זמן היתה כל מציאותו 'תחת הטבע', כלומר, לא הכירו בהנהגה האלקית ובהשגחה, אלא חיו לפי התפיסה הטבעית שהכל נהוג על פי חוקי הטבע. וזה נחשב לערלה, שמהותה סתימה, שכן הטבע סותם ומסתיר את גילוי האלהות בעולם. וזה היה ענינו של אברהם אבינו, שבא לגלות בעולם את השגחתו ית', ולהסיר את ערלת הטבע המסתירה את ההשגחה. לכך נצטווה בפרטות במצוה זו של מילה, שמורה על מהות עבודתו.

הרי נתבאר בדברי מהר"ל אלו מהות ה'התחלה' של אברהם אבינו. שקודם אברהם היתה מחיצה בין הקב"ה ובין העולם, שהיא ההנהגה הטבעית, ואברהם אבינו הסיר את המחיצה הזאת. וזו היתה התחלה ומהלך חדש בבריאה המביאה לתכליתה. ומשום כך נחשב אברהם אבינו 'מתחיל'. וכל 'מתחיל' צריך לבא ממצב שהוא הפכו כנ"ל.

כלל ישראל – התחלת הקדושה

וכן היה ענינם של בני ישראל בארץ מצרים. תכלית האומה הישראלית בעולם היא להיותם מגלים הקדושה בעולם, כי לולא כלל ישראל היה העולם הולך אחר החומריות והגשמיות בלבד, ורק עם ישראל הם המגלים את תכלית העולם ופנימיותו, שהיא

הנשמה והשכל. לכן, בכדי לברוא את עם ישראל, להיותם אומה חדשה של ממלכת כהנים וגוי קדוש, המביאים את תכלית הבריאה, היה מוכרח שהתחלתם תהיה במצרים. שמצרים היו ההיפך הגמור, 'עם הדומה לחמור', תכלית החומריות. ומתוך שישראל התנגדו למצרים, הפכם הגמור, הבדילו ועשו עצמם 'מתחילים', להיותם כובשים דרך חדשה בעולם.

דוד המלך מאומה המואבית

ועל דרך זה, מצאנו במהר"ל, שמבאר ענין שורש דוד המלך ומלך המשיח. דהנה איתא בחז"ל (יבמות סג, א):

"ונברכו בך כל משפחות האדמה" (בראשית יב, ג), אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם, שתי בריכות טובות יש לי להבריך ממך, רות המואבית ונעמה העמונית.

ובאמת שהדברים נראים כתמוהים, וכי לא מצא הקב"ה בריכות טובות יותר להיות דוד מלך ישראל ומלך המשיח נשרש מהם. ולכאורה היה ראוי יותר, שיהיה שורשו ומקורו של דוד המלך ומלך המשיח, יוצא ממשפחות המיוחסות שבישראל. ולמה בחר הקב"ה להוציא את דוד משורש גרים, ולא עוד אלא שכל ביאתם לעולם של עמון ומואב היתה בדרך שהיא היפך הקדושה. ומבאר המהר"ל בנצח ישראל (פרק לב):

כי אלו דוקא נקראו 'שתי בריכות טובות', אף על גב דכמה וכמה גרים טובים נתגיירו בישראל, לא חשיב רק אלו 'שתי בריכות טובות'. שאלו ב' בריכות נברכו להוציא פרי חדש בישראל, אשר לא היה קודם. ותבין מאוד איך היו אלו ב' בריכות סבה להוציא פרי חדש, וזה כי לא היה ראוי שיבוא ענין חדש והויה חדשה לעולם כי אם על ידי האומות. וכל אשר יותר רחוק מישראל, ראוי שיהיה ממנו הויה חדשה. ולכך ההויה החדשה באה מן עמון ומואב. שלא תמצא שום אומה יותר רחוקה מישראל מן עמון ומואב, שנצטוו עליהם (עי' דברים כג, ד) לא יבואו בקהל לעולם, שלא תמצא דבר זה בשום אומה כלל. ומהם ראוי שיהיה נולד המשיח, שהיא הויה חדשה, וכל זה מפני התחדשות הויה החדשה.

דוד המלך - תיקון הרע בעולם

וכוונת המהר"ל מבוארת על פי היסוד הנ"ל, שכל דבר שהוא התחלה חדשה, צריך שיבוא מתוך הפכו הגמור. וכיון שמלך המשיח יצא מבית דוד, וכל ענינו הוא התחלה חדשה, מוכרח שיציאתו תהיה מתוך דבר שהוא הפכו. והיינו כי כל זמן שלא בא מלך

המשיח, עומד העולם במלחמה תמידית בין כח הרע וכח הטוב. וענינו של משיח הוא לבטל את כל הרע בבריאה, ולהיפך את כל אומות העולם מרע לטוב על ידי שיטהר המידות הרעות של כל האומות, ולהפוך לבבם לעבודת ה', וכמו שאומרים (תפילת ימים נוראים) 'ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם'. וזה בודאי הווייה ובריאה חדשה, ומביא את העולם למציאות חדשה, ומשיח הוא המתחיל של הויה זו.

ובכדי לעשות התחלה חדשה צריך שגם מלך המשיח עצמו יהיה 'מתחיל'. ולכן מקורו של מלך המשיח מוכרח שיהיה ממה שהוא הפכו, וזהו מואב שהם ההפך הגמור מהקדושה, ולכן אין מקבלים מהם גרים לעולם. ועל ידי שמלך המשיח מהפך את כל המידות הרעות של מואב לקדושה, הוא עצמו נעשה בריאה חדשה, ואז יכול לעשות גם את העולם כולו לבריאה חדשה.

הרי מבואר בדברי המהר"ל היסוד הנ"ל, דכל הווייה והתחלה חדשה, שמשנה צורת העולם לבריאה חדשה, צריך ששליח ה' הפועל את השינוי הזה בעולם יתחיל ויהפך את עצמו באופן פרטי, ורק אחר כך, מכח זה יהפך את כל העולם.

וזה היה ענינו של אברהם אבינו, שהיה הווייה והתחלה חדשה בעצמו, שכן בא מן ההפך ממנו, שהוא תרח ואור כשדים כנ"ל. ועל ידי זה היה יכול להביא השפעה חדשה בבריאה, ולהפוך את העולם כולו להווייה חדשה. וכן היה בכלל ישראל במצרים וכמבואר, וזהו ענינו של דוד המלך ומלך המשיח.

מהות האמונה

הנה חג הפסח נקרא "חג האמונה", ועל ידי עבודת ליל הסדר האדם יכול לקנות את האמונה. אבל קודם שמשדלים לקנות את האמונה, מתחילה אנו צריכים לברר - מה היא אמונה.

תפיסת המושג אמונה אצל ההמון

הנה אם תשאל את פי בני אדם - אמונה זו מה היא? רובם ככולם יענו שהאמונה היא ההודאה ליסודות הדת וההכרה שהם אמיתיים, דהיינו שאדם ידע את הי"ג